

Kapitola 2.

PRAMENY, METODY A NORMY ÚPRAVY MEZINÁRODNÍHO PRÁVA SOUKROMÉHO

2.1. Prameny právní úpravy

Teorie práva využívá termínu „pramen práva“ k označení pramenů ve smyslu materiálním nebo k označení pramenů ve smyslu formálním.

Prameny materiální. Označením ve smyslu materiálním se rozumí společenské okolnosti, které podmiňují vznik práva. O společenských okolnostech podmiňujících vznik mezinárodního práva soukromého jsme hovořili v první kapitole. Zdůraznit je znovu nutné to, že tyto společenské okolnosti vyústily jak ve vznik národních systémů mezinárodního práva soukromého, tak v potřebu a následně ve snahu o vytvoření úprav univerzálních, mezinárodních i evropských, tj. evropského, komunitárního systému mezinárodního práva soukromého. Systému, který reaguje na specifické potřeby ekonomické integrace.

Prameny formální. Ve smyslu formálním (forma práva) jsou pod termínem prameny rozuměny různé formy vyjádření právních norem stanovené a uznané státem. Specifikem mezinárodního práva soukromého je existence – oproti jiným vnitrostátním disciplinám – vysokého podílu norem jiného než vnitrostátního původu. Jde o jev žádoucí, neboť řadu problémů lze odstranit právě touto unifikací práva.

Z hlediska původu lze prameny mezinárodního práva soukromého dělit na:

- a) normy vnitrostátního původu,
- b) normy mezinárodního původu,
- c) normy komunitárního původu.

2.1.1. Normy vnitrostátního původu

Základním pramenem českého mezinárodního práva soukromého je zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním (dále jen ZMPS) ve znění novel. Jeho účelem je stanovit, jakým právním řádem se budou řídit soukromoprávní vztahy

obsahující mezinárodní prvek. Vedle této základní části obsahuje ZMPS pasáže týkající se právního postavení cizinců a část II. věnovanou otázce postupu českých orgánů v řízení s mezinárodním prvkem a otázkám právní pomoci. V rámci závazků vyplývajících z našeho členství v ES jsou posledními novelami zařazeny do ZMPS ustanovení reagující na provedení směrnic či nařízení. Vzhledem k relativní ucelenosti úpravy se v tomto případě hovoří o kodexu mezinárodního práva soukromého. Budoucnost této úpravy je v dané chvíli nejasná. Chystaná novela tohoto zákona se zřejmě odsune vzhledem k připravovaným nařízením EU, které by měly zasáhnout větší část zvláštní části kolizního práva a některá ustanovení části obecné. Není také zřetelné, zda nařízení budou mít intrakomunitární povahu (a tudíž nám pro vztahy mimo EU zůstane norma vnitrostátní) nebo budou mít povahu universální. To v tuto chvíli (léto 2004) není ještě zcela zřetelné.

Vedle této úpravy nalezneme dílčí ustanovení reagující na mezinárodní prvek v následujících normách:

- zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů – část pátá, §§ 36–40
- zákon č. 513/1991 Sb., Obchodní zákoník – část první, hlava II, §§ 21–26, část třetí, hlava III §§ 730–755
- zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině – § 5, § 7
- zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce – § 6, § 42
- zákon č. 328/1991 Sb., o konkurzu a vyrovnání – § 69
- zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový, čl. I §§ 91–98, čl. II §§ 69–75
- zákon č. 61/2000 Sb., o námořní plavbě – § 4–6

Stejně jako u jiných právních odvětví nelze opomenout Ústavu. Tato obsahuje základní ustanovení o společenském a státním zřízení naplňující mimo jiné i institut veřejného pořádku (viz § 36 ZMPS). Obsahuje rovněž základní pravidla pro vztahy mezi jednotlivými prameny (viz kapitola 1.1.4.)

2.1.2. Normy mezinárodního původu

Dalším významným pramenem jsou mezinárodní smlouvy (používá se i termínu mezinárodní úmluvy, konvence, charty atd., termíny jsou v zásadě zaměnitelné, i když existují určité zvyky v používání). Význam úpravy soukromoprávních vztahů s mezinárodním prvkem pomocí pramenů mezinárodního původu, tj. v našem případě mezinárodních smluv, je dán především tím, že úprava vnitrostátního původu není schopna zcela odstranit problémy vyplývající z mezinárodního styku. Zatímco v případě norem vnitrostátního původu je nutné v konkrétním případě studovat, zjišťovat obsah atd. normy konkrétního cizího státu, je tomu v případě norem mezinárodního původu jinak. Jsou-li součástí českého prá-